

Wyrok z dnia 15 listopada 2006 r., V CSK 241/06

Artykuł 203 § 1 zdanie pierwsze k.s.h. jest przepisem szczególnym w stosunku do art. 201 § 4 k.s.h.

Sędzia SN Gerard Bieniek (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Antoni Górski

Sędzia SN Iwona Koper

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa "E.C." S.A. w C. przeciwko "E.C.E.", spółce z o.o. w C. o stwierdzenie nieważności i uchylenie uchwał, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 15 listopada 2006 r. skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 16 grudnia 2005 r.

oddalił skargę kasacyjną i zasądził od strony powodowej na rzecz pozwanej kwotę 300 zł tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Strona powodowa "E.C." S.A. w pozwie skierowanym przeciwko "E.C.E.", spółka z o.o. domagała się stwierdzenia nieważności uchwał podjętych przez nadzwyczajne zgromadzenie wspólników w dniu 16 listopada 2004 r. w sprawie odwołania Jerzego H. ze składu zarządu, w sprawie zmiany regulaminu zarządu i w sprawie wyboru audytora do badania sprawozdania finansowego.

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 18 kwietnia 2005 r. powództwo oddalił i ustalił, że w dniu 16 listopada 2004 r. odbyło się nadzwyczajne zgromadzenie wspólników pozwanej spółki, na którym był reprezentowany cały kapitał zakładowy przez obu wspólników, tj. powodową spółkę posiadającą 2969 udziałów i "P.S.E.G.C.B.V.", spółkę z o.o., która dysponowała 9001 udziałami. Zgromadzenie to podjęło kilka uchwał, w tym uchwały zaskarżone przez powodową spółkę. Za ich przyjęciem głosował wspólnik większościowy, a powodowa spółka – jako wspólnik mniejszościowy – głosowała przeciwko i zgłosiła sprzeciw. Ustalono, że stosownie do umowy spółki, zgromadzenie wspólników jako najwyższy organ może

podejmować uchwały we wszystkich sprawach spółki, natomiast członków zarządu – przedstawicieli wspólników – powołują wspólnicy, z których każdy może wyznaczyć jednego członka zarządu; w trakcie kadencji członek zarządu może być odwołany jedynie przez wspólnika, który go powołał. Ustalono też, że regulamin zarządu przyznawał prawo do zwołania posiedzenia zarządu każdemu z jego członków, a po zmianie regulaminu uprawnieni zostali – prezes zarządu i członek zarządu-dyrektor finansowy.

Oddalając powództwo o stwierdzenie nieważności uchwały w sprawie odwołania członka zarządu Jerzego H. Sąd Okręgowy uznał, że przyznanie w umowie spółki prawa powołania i odwołania jednego członka zarządu każdemu wspólnikowi nie umniejsza prawa zgromadzenia wspólników do powołania i odwołania członków zarządu, gdyż zgromadzenie jest najwyższym organem spółki i może podejmować uchwały we wszystkich sprawach. Podniesiono również, że zmniejszenie liczby członków zarządu uprawnionych do zwołania posiedzenia zarządu nastąpiło równomiernie i nie ma wpływu na możliwość prowadzenia bieżących spraw spółki przez każdego wspólnika. Nie znaleziono także podstaw do zakwestionowania uchwały w sprawie wyboru audytora.

W wyniku apelacji powodowej spółki Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z dnia 16 grudnia 2005 r. zmienił zaskarżone orzeczenie w ten sposób, że uchylił uchwałę w sprawie zmiany regulaminu zarządu, a w pozostałej części powództwo i apelację oddalił. Uznał, że uchwała dotycząca zmiany regulaminu zarządu przez pozbawienie prawa zwoływania posiedzenia zarządu tych członków zarządu, którzy są przedstawicielami wspólników, ogranicza uprawnienia członka zarządu do prowadzenia spraw spółki, a także prawo wspólnika kontroli działalności spółki za pośrednictwem członka zarządu – przedstawiciela wspólnika. Oddalając apelację w pozostałym zakresie Sąd Apelacyjny podniósł, że powodowa spółka nie wykazała istnienia przesłanek do uchylenia uchwały dotyczącej wyboru audytora. Sąd Apelacyjny stwierdził również, że art. 203 § 1 k.s.h. jest przepisem szczególnym do art. 201 § 4 k.s.h. i daje zgromadzeniu wspólników uprawnienie do odwołania członka zarządu w każdym czasie, bez względu na postanowienia umowy spółki, na mocy których przyznano to uprawnienie również (lub wyłącznie) innej osobie zgodnie z art. 201 § 4 k.s.h. Prawo odwołania członka zarządu przez zgromadzenie wspólników mogłoby być wyłączone tylko wówczas, gdyby w umowie spółki wspólnicy na podstawie art. 174 § 3 k.s.h. przyznali jednemu lub niektórym

wspólnikom szczególne uprawnienie do powołania lub odwołania członka zarządu. Takie szczególne uprawnienie nie zostało przewidziane w umowie spółki.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego w części oddalającej apelację od wyroku Sądu Okręgowego oddalającego powództwo o stwierdzenie nieważności uchwały dotyczącej odwołania członków zarządu powodowa spółka zarzuciła naruszenie art. 201 § 4 i art. 203 § 2 k.s.h. w związku z postanowieniami umowy spółki przez błędną ich wykładnię. Wniosła o uchylenie wyroku w tej części i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozstrzygnięcie sporu uzależnione jest od określenia wzajemnej relacji art. 201 § 4 i art. 203 § 1 k.s.h.; pierwszy przepis stanowi, że członek zarządu spółki z o.o. jest powoływany i odwoływany uchwałą wspólników, chyba że umowa spółki stanowi inaczej, natomiast art. 203 § 1 zdanie pierwsze k.s.h. stwierdza, że członek zarządu spółki z o.o. może być w każdym czasie odwołany uchwałą wspólników.

Wychodząc z bezspornej tezy, że art. 201 § 4 k.s.h. ma charakter względnie wiążący, można przyjąć, iż w umowie spółki dopuszczalne jest określenie kombinowanych sposobów odwołania członków zarządu, co jednak zawsze wymaga wyraźnej regulacji, np. że rada nadzorcza odwołuje członków zarządu jako organ powołujący, co nie wyklucza jednak możliwości odwołania członków zarządu bezpośrednio przez wspólników. Jeśli takie postanowienie zamieszczono w umowie spółki – na wzór regulacji zawartej w art. 368 § 4 zdanie drugie k.s.h. – to wówczas nie budzi żadnych wątpliwości kompetencja zgromadzenia wspólników do odwołania członków zarządu. W konsekwencji, jeśli w umowie spółki przypisano prawo odwołania członka zarządu innemu organowi niż zgromadzenie wspólników, np. radzie nadzorczej, a nie przypisano tej kompetencji zgromadzeniu wspólników, to nie ma uzasadnienia dla ustawowego prawa wspólników do odwołania członków zarządu.

Zgodnie z odmiennym, bardziej przekonywającym poglądem, ustawowe prawo do odwołania członków zarządu przez wspólników istnieje zawsze, nawet wtedy, gdy w umowie spółki określono na podstawie art. 201 § 4 k.s.h., że członków zarządu odwołuje rada nadzorcza albo osoba trzecia. Przemawia za tym poglądem kilka argumentów.

Po pierwsze, samo sformułowanie art. 203 § 1 zdanie pierwsze k.s.h. „członek zarządu może być w każdym czasie odwołany uchwałą wspólników” pozwala bronić poglądu, że jest to przepis bezwzględnie obowiązujący. Jego względny charakter byłby uzasadniony, gdyby w jego treści zawarto zastrzeżenie, np. „chyba, że umowa spółki stanowi inaczej”. Takiego zastrzeżenia brak.

Po drugie, za bezwzględny charakterem art. 203 § 1 zdanie pierwsze k.s.h. przemawia także treść art. 203 § 2 k.s.h., który stanowi, że umowa spółki może zawierać inne postanowienia, w szczególności ograniczać prawo odwołania członka zarządu do ważnych przyczyn. Postanowienia umowy spółki mogą więc jedynie ograniczać prawo odwołania członka zarządu, np. egzemplifikować ważne przyczyny odwołania, określić okresy ochronne, uszczegółowiać tryb odwołania itp. Nie znajduje tu uzasadnienia rozumowanie *a minori ad maius*, prowadzące do tezy, że skoro w umowie wolno ograniczyć prawo odwołania członka zarządu, to można wyłączyć ustawowe prawo odwołania przez wspólników.

Po trzecie, jeżeli art. 203 § 1 zdanie pierwsze k.s.h. jest bezwzględnie obowiązujący, to za nieważne z mocy prawa należy uznać postanowienia umowy spółki wyłączające ustawowe prawo wspólników do odwołania bądź wprost bądź pośrednio przez przypisanie wyłącznej kompetencji w tym zakresie innym organom lub osobom. Bezwzględny charakter art. 203 § 1 zdanie pierwsze k.s.h. oznacza tym samym, że przepis ten znajduje zastosowanie bez względu na zamieszczenie w umowie spółki stosownej regulacji.

Po czwarte, art. 197 k.h., którego odpowiednikiem jest art. 203 § 1 k.s.h., nie wskazywał organu lub podmiotu uprawnionego do odwołania członka zarządu w każdej chwili. Stosowano wówczas zasadę, że „ten kto powołuje, ten odwołuje”, ale przyjmowano także, że wspólnicy mogą zawsze doprowadzić do odwołania poszczególnych członków zarządu, jak i całego zarządu. Fakt, że w art. 203 § 1 zdanie pierwsze k.s.h. wyraźnie uregulowano uprawnienia wspólników do odwołania członka zarządu w każdej chwili nie może pozostawać bez znaczenia dla oceny tego przepisu jako bezwzględnie obowiązującego.

Po piąte, w art. 201 § 4 i art. 203 § 1 zdanie pierwsze k.s.h. nie ma wprawdzie odpowiednika regulacji zawartej w art. 368 § 4 zdanie drugie k.s.h. (członek zarządu może być odwołany lub zawieszony w czynnościach także przez walne zgromadzenie), to jednak pominięcie tej regulacji w odniesieniu do spółki z o.o. ma swoje uzasadnienie. Rzecz w tym, że o ile w spółce z o.o. ustawowo uprawnione do

powołania i odwołania członków zarządu jest zgromadzenie wspólników, o tyle w spółce akcyjnej ustawowo uprawniona jest rada nadzorcza (art. 368 § 4 zdanie pierwsze k.s.h.), a nie zgromadzenie wspólników. Z tego względu konieczne było zastrzeżenie, że członek zarządu spółki akcyjnej może być odwołany lub zawieszony w czynnościach także przez walne zgromadzenie.

Te argumenty, przy uwzględnieniu okoliczności, że zgromadzenie wspólników jest najwyższym organem spółki z o.o., przemawiają za przyjęciem, iż art. 203 § 1 zdanie pierwsze k.s.h. jest przepisem szczególnym w stosunku do art. 201 § 4 k.s.h. Taki też kierunek wykładni przyjęto w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2003 r., I PK 159/02 (OSNP 2004, nr 14, poz. 242), a także w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2005 r. I CK 505/04 (OSNC 2006, nr 1, poz. 10). Jeśli więc umowa pozwanej spółki „E.C.E.” stwierdza, że „w trakcie kadencji zarządu, członek zarządu – przedstawiciel wspólnika może być odwołany jedynie przez wspólnika, który go powołał”, to nie pozbawia zgromadzenia wspólników ustawowego prawa do odwołania członka zarządu, wynikającego z art. 203 § 1 zdanie pierwsze k.s.h. Nie sposób przy tym podzielić prezentowanego w skardze kasacyjnej stanowiska, że nie można wprowadzić w umowie spółki wyłączyć ustawowego uprawnienia zgromadzenia wspólników do odwołania członka zarządu, to jednak przy takim postanowieniu umowy spółki, skuteczność uchwały zgromadzenia wspólników o odwołaniu członka zarządu-przedstawiciela wspólnika wymaga zgody tego wspólnika. Treść art. 203 § 1 zdanie pierwsze k.s.h. nie daje podstaw do takiej wykładni, a brak zgody wspólnika niweczyłby ustawowe uprawnienie najwyższego organu spółki.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., skargę kasacyjną należało oddalić.

